

A területen a vezetéknek átlagban 90 cm mély árkokat ástak, a vezeték csatlakozásánál azonban elérték az al-talajt. A kiásott árok az Ady téri tűzoltólaktanya előtti részétől haladt a Perint felé, majd a Magyar utcával haladt párhuzamosan. A továbbiakban a Gépipari Műszaki Szakközépiskola felé folytatták a munkát. Az árkok egy részében már a csövek hegesztése folyt.

Az elsődleges megfigyelések alapján egy 90 cm vastag bolygatott feltöltésben haladtak, az árok alján kissé bolygatva kb. 5–15 cm vastagságban egy fekete, valószínűleg késő római réteget. A kidobott földben másodlagosan odakerült római kori töredéket találtunk. Ez a réteg a Perint felé haladva eltűnt az árok-ból. A korábbi kutatások alapján ezen a területen egy római bekötő út haladt át. A tűzoltólaktanya udvarán van egy kavicsos réteg, de ez valószínűleg az újkori feltöltéshez tartozott.

Munkatárs: Szilasi Attila Botond régésztechnikus.

FARKAS CSILLA

416. Szombathely, Babits Mihály utca 24.

(Vas megye) Ró

2008. szeptember 9-én régészeti szakfelügyeletet tartottunk a lakóépület átalakításánál (Hrsz.: 9020). A már meglévő épület D-i oldalához egy kisebb épület falalapárkait ásták ki, 1–1,5 m mélyen. Az egész építés alá vont terület egy vastagon feltöltött – még a meglévő épület építéskor megbolygatott – újkori törmelékkel telített részen fekszik. A törmelékes rétegből több római kerámia és tegula került elő. Ezek megléte utalhat a már eddig is a környék római korából ismert temető és telep további meglétére. Azonban ha voltak is római jelenségek, azokat már a 20. sz. eleji nagymérvű beavatkozások során rendre elpusztították.

Munkatárs: Szilasi Attila Botond régésztechnikus.

FARKAS CSILLA

417. Szombathely, Homoki-dűlő

(Vas megye) U, Ró, Kö

2008. március 7-én helyszíni szemlét végeztünk a területen. A 86. sz. főúttól K-re kb. 300 m-re, a Szentgotthárd–Szombathely vasúttól kb. 200 m-re található a környezetéből erősen kiemelkedő domb. Keleti részében hajdan két úgynevezett bicskabányát (kisméretű homokbánya) nyitottak. A dombon és kb. 20–30 m-es körzetében voltak gyűjthetőek az edény-, tegula- és imbrextöredékek. Továbbá sok, a Kőszegi-hegységből származó kisebb-nagyobb kőtöredéket találtunk a felszínen. A leletek az őskor (DVK?), a római kor és a középkor időszakából származnak. A szántáson talált nagy mennyiségű római kori építőanyag elszántott épületekre (épületekre?) utal, főként a domb DDNy-i részén. A lelőhely kiterjedése kb. 150 m (K–Ny)×150 m (É–D).

Munkatársak: Kelbert Krisztina, Vámos Gábor.

ILON GÁBOR

418. Szombathely, Ízisz-szentély

(Vas megye) Ró

2008. július 7. és december 9. között elvégeztük a tervezett építkezéshez kapcsolódó régészeti feltárásokat.

Temenosztól É-ra lévő terület kutatása

a/ A Borostyán út Ny-i oldalán álló épületkomplexum: Az Ízisz-szentély É-i szárnyát alkotó cellasortól É-ra fekvő terület szervesen kapcsolódott az 1996-ban az Éva-malom udvarán végzett szondázó ásatásunk kutatóárkához, pontosabban az idei szelvényünkkel ismételtén kinyitottuk a korábbi kutatóárkunk D felé eső utolsó 5 m-ét. A nagyobb felületnek köszönhetően igazolva látjuk azt a korábbi feltételezésünket, hogy ez egy K-i oldalán porticussal záródó épület volt, amelynek utcafronti homlokzatát opus picatum technikával gyönyörűen falazott sávalap képezte, melyeken az előkerült mészkőfaragványok bizonyossága szerint egykor oszlopok álltak. Az épület sarkát nagyméretű, egykori alapjáról kimozdult mészkőkváder alkotta. Feltűnő volt, hogy mind a sarokpillér, mind pedig az utcai homlokzat alapfala rendkívül vastag, mintegy 120 cm vastag, keményre döngölt sóderalapon nyugodott. A porticus alapfalával párhuzamosan, a kövezett Borostyán út járófelülete mellett egy másik fal húzódott, amely funkciója ma még nem világos előttünk.

b/ Az útfelületben nyitott kutatószelvények: A tervezett fogadóépület Ny-i bővítésének helyén végzett kutatás két, egymástól tanúfallal elválasztott szelvényben valósult meg. E kettő közül az É-i, amelyet közvetlenül az 1970-es években épített beton támfal szomszédságában létesítettük. Betonkorongokból rekonstruált modern útpálya elbontása után láthatóvá vált az egykori római úttest – modern bolygatásokkal szaggatott – sóder útalapja.

É-i közműárok kutatása

A fenti felülethez kapcsolódóan, az Iseum romkert K-i, kerítésül szolgáló beton mellvédttől Ny felé kb. a szentkerület feléig húzódó, mintegy 68,6 m hosszú, 1,7–2,8 m széles kutatóárkot húztunk. Az árok egy szakasza a Borostyán út K-i oldalán álló épületet, majd magát a Borostyán utat vágta át, illetve közvetlenül a szentkerületet É-ról határoló cellafal külső oldalán haladt. Az árok az Iseum közműellátását biztosító víz-, csatorna-, áram- és gázhálózat munkaárka, amely azonban kiválóan modellezte a szentély és környezete topográfiai és rétegtani helyzetét.

a/ Temenosz É-i oldala: Az árokban feltárt jelenségek közül legjelentősebbek a temenosz falsíkjának nekiépített É–D irányú falak, melyek olyan épület(ek)hez tartoztak, amely(ek) önálló tűzfalal nem rendelkeztek, hanem a helyiségek falai közvetlenül a cella külső falsíkjának voltak nekifalazva. Ez a jelenség felveti annak kérdését, hogy az épületek milyen viszonyban voltak az Iseummal, hogyan volt lehetőség saját zárófal nélküli építkezésre. A feltárt falak egyikének Ny-i oldalán in situ

álló egyszerű festést dokumentáltunk. A falfestményt a fagyveszély miatt leszedtük, de a fal és rajta a festés tovább folytatódott É felé a fal még feltáratlan szakaszán. Az Iseum periódust megelőző időszakból terrazzo padlós, talpgerendás, Fachwerk-szerkezetű fa-vályog anyagú, egykor festett falú épület érdemel említést.

b/ Borostyánkő út metszete: Az árok közepe az utat és alépítményét vágta át a műemléki rekonstruált felszíntől a geológiai altalajig. Megállapíthattuk, hogy az út több mint 2 m vastag sóder alapozással rendelkezett, amely részben technikai jellegű, részben pedig az út használatának és javításának eredménye. Az egyes lehetséges építési/javítási periódusok nagy mennyiségű kerámiával és 10 római pénzzel keltezhetőek. A köztársaság kortól a 4. sz. végéig terjedő leletek hosszú és intenzív használatot jeleznek. Az egyes építési periódusok során az út tengelye és effektív szélessége (átlag 6 m) időnként változott, ezért lehetett, hogy az 1970-es évek feltárása és rekonstrukciója 10–11 m széles utat említ. Az út Ny-i szélén egy feltehetően a késő római időszakban létesült kutat sikerült feltárnunk.

c/ Borostyánkő úttól K-re: A területen nagyméretű, részben elpusztult, több időszakból származó kemencek maradványai jelentkeztek. A kétségtelen ipari tevékenység nyomaiként értelmezhető jelenségek csak feltételesen köthetők bronz- illetve vassfeldolgozáshoz.

A jelenségek alatt egy feltehetően az 1. században létesített, a későbbi bolygatások által szétdúlt hamvasztásos rítusú(?) sírt találtunk. Leletei között egy különleges alakú edény töredéke és egy teljesen ép bronz strigilis érdemel említést.

Ny-i közműárok

A 2007-ben nyitott 39/A–B szelvényeknek a Ny-i temenoszfal külső oldalát érintő részeit bővítettük: azaz a tavalyi árkunk metszetfalát kb. 1,5 m-rel toltuk ki Ny felé. A bővítés célja: a múzeumépület tervezett hátsó műszaki bejáratának rézsús lejáróját feltárni. Egyúttal mindenképpen indokoltnak látszott a múlt évben itt előkerült rendkívül rangos falfestménytöredékek maradványainak feltárása, illetve a freskómaradványokat tartalmazó, feltehetően az 1800 évvel ezelőtti bontást követően kitalicskázott törmelékhalom kiterjedésének pontos meghatározása és a freskómaradványok lehető legteljesebb felvétele. Ennek eredményeként az elterített falfestményes törmelék kiterjedését É felé és Ny felé sikerült lehatárolnunk, így ott érdemi mennyiséggel feltehetően már nem számolhatunk. A freskóréteg maradványait feltárását D felé az újkori épület beton alapja akadályozta meg. A faltól D-re azonban érdemi maradványokkal már szintén nem számolhatunk.

Alaptestek

Az udvart három oldalról keretelő porticusok helyén tervezett múzeumi kiállítótér falai az egykori római alapfalak helyén épülnek, így azok alaptestei az ókori alapfalakra, azok hiányában az egykori alapárókba

kerülnek. A tervezett 69 alaptest feltárását nem tudtuk maradéktalanul elvégezni ebben az évben, mivel azok egy része fölött jelenleg a Hajnóczi-féle műemlékes falak húzódnak. Ezek a falak az esetek többségében nem támaszkodnak az egykori római falak koronájára, illetve alapozásuk nem megy le az egykori alapárkok aláig, hanem a faltestek tényleges alapozás nélkül „lebegnek”. Ezek az alaptestek majd csak akkor tárhatók fel, ha az építőipari kivitelező a kiegészítéseket régészeti felügyelet mellett elbontotta.

Az idén feltárt 8 alaptest közül szinte mindegyik tartalmazott érdemi falmaradványt, ezért a múzeumépület alapozása a római falakra való ráfalazással lehetséges.

Szondázások

A tervezés során problémaként jelentkező kérdések – elsősorban alaprajzi vagy építési és alapozási szintek szintmeghatározása érdekében 5 helyen végeztünk kis felületű, általában néhány négyzetméteres szondázó jellegű kutatást.

a/ Előcsarnok ÉK-i sarka: Szondánkkal tisztázni kívántuk az utca vonalába benyúló támpillér és a porticus utcai homlokzatának sávalapjának építészeti kapcsolatait: egybeépítésük miatt egyidejűségüket igazolhattuk.

b/ Előcsarnok K-i fala – támpillérek kérdése: A tavalyi ásatásunk során az előcsarnok K-i zárófalának külső, az utcai porticus felé néző falának egy részén nyitott szelvényben ismeretlen rendeltetésű, feltehetően a későbbi átépítések során a 2. században(?) már elbontott pillérszerű toldalékot találtunk. Funkciójának tisztázása érdekében nyitott szondánkban hasonló falazat került elő, a pillérek helye tekintetében azonban sem itt, sem egy további – eredményét tekintve negatív szondában – szabályosságot nem tudtunk megállapítani.

c/ Előcsarnok előtti K-i porticus padlója: Az egykori porticus halszállás téglapadlójának szintje a tavalyi ásatások során meglehetősen eltérő magasságban jelentkezett, így mindenképpen szükségessé vált meghatározni azt a minimális szintemelést, amely a rekonstrukció során biztosítja, hogy a még földben lévő és fel nem tárt padlórétegeket a modern padlóalapozás rétegrendje biztosan érintetlenül hagyja.

d/ Előcsarnok D-i zárófalának külső oldala: Vizsgálatunk célja az volt, hogy igazolhassuk: az előcsarnokot és az utcára néző porticust minden bizonnyal egyszerre építették. A műemléki helyreállítás falkoronájától mért kb. 2–2,2 m mélységben találtuk meg az eredeti római falalapokat, amelyeknél elváltást nem figyeltünk meg, ezért azok nyilvánvalóan egy időben készültek.

e/ D-i csatornakivezetés a DK-i sarok külső oldalán: A 2002. év folyamán a 28. szelvény Ny-i szélén vizsgáltuk a szentkerületből kilépő D-i csatorna kivezető szakaszát. Az említett szelvényfal alatt megfigyelt furcsa bolygatásra rábontva megállapítottuk, hogy a csatornakivezetés egy korábbi, a szentély 2. sz. eleji kibővítésekor megszüntetett és visszatömött római kút fölött halad. Ennek nyomát láttuk korábbi kutatásunk során.

Leletanyag

Az eddigiekhez hasonlóan az ideai ásatási évad is meglehetősen nagy mennyiségű tárgyi leletet eredményezett. Ezek közül kiemelendő a 133 ládányi (!) falfestmény és stukkó, valamint a több mint félezer érem, amely a szisztematikus fémkeresésnek köszönhető. Ugyancsak fémkeresés során bukkant elő egy kisméretű, krisztogrammal díszített gyűrű, amely feltehetően sírmelléklet elkallódott darabja. A közelből egy nagyméretű, közel életnagyságú terrakotta portrészobor kisebb arctöredéke (orr-száj) érdemel említést. A 44–45. szelvények összebontásakor – kora római rétegből összelapult drót/lemez konstrukciójú arany fülbevalót találtak munkatársaink.

Az ásatás során szintén nagyszámú kőfaragvány, számos épületagozat került elő, köztük egy nagyméretű, sajnos erősen roncsolt késő római korinthuszi oszlopfőt kell megemlítenünk.

Munkatársak: Mladoniczki Réka régész; Derdák Ferenc, Isztin Gyula geodéták; Kelbert Krisztina, Tártsy Tamás régésztechnikusok; Kiss Ernő Csaba restaurátor; Tóth Ágnes dokumentátor; Csizmazia Tamás, Horváth Dorina, Horváth András, Pálffy Attila régésztechnikus hallgatók.

SOSZTARITS OTTÓ

419. Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 61–69.

(Vas megye) Ró

2008. szeptember 30-án a Kisfaludy Sándor u. 40–69. között, az utca É-i oldalán kb. 60 cm mély árokban vilanykábelt fektettek. A kidobott földben a Kisfaludy utca 61–69. sz. házak előtti részben teguladarabokat, római orsógombot, ember- és állatcsontot, dörzstál töredékét és fekete fazéktöredékeket találtunk.

A helyszíni szemle során a leletanyagot összegyűjtöttük, az érintett házak között még nyitva lévő nyomvonalszakaszok É-i metszefalát dokumentáltuk. A helyszíni szemle alkalmával másodlagos, újkori feltöltésből gyűjtöttünk római leletanyagot, a sekély árok miatt érintetlen régészeti réteget nem dokumentáltunk.

A munka során a Kisfaludy Sándor utca D-i házsora alatt húzódó, ismert és kutatott római és kora Árpád-kori temető újabb sírjai nem kerültek elő. A Kisfaludy 70–72. sz. alatti Árpád-kori temető esetében a feltárt domb íve lefelé indul a Kisfaludy utca útteste felé, lehetséges, hogy valóban „elfogy” a temető az út alatt. Ennek ellenére nem jelenthetjük ki biztonsággal, hogy a Kisfaludy Sándor utca 61–69. sz. telkeken a római kori, illetve középkori temető nem folytatódik.

A leletek a Savaria Múzeumba kerültek: Gy. 2008. 68.1–3.

Munkatárs: Vágusz Milán technikus.

PAP ILDIKÓ KATALIN

420. Szombathely, Kozmán kívüli-dűlő

(Vas megye) Ó, Kú

A lelőhely Szombathely Ny-i részén található, a Vízműtől

ÉK-re. A 16721, 16790, 16945 hrsz. ingatlanokon 2008. szeptember 17–19. között lakópark építését megelőző feltárást végeztünk: a tervezett út helyén kb. 175 m²-en.

A Kozmán kívüli-dűlő környékén végzett korábbi ásatások alapján őskori és középkori emlékek előkerülésére számítottunk. A feltárás során összesen 7 jelenséget dokumentáltunk, melyek igen kevés leletet tartalmaztak. A leletek egy része kora újkori, másik része jellegtelen őskori kerámia oldaltöredék. A szelvény DK-i végén egy 19. századi kemence maradványait tártuk fel, amiből egy díszített cseréppipa került elő, nagyon töredékes állapotban.

NAGY MARCELLA

421. Szombathely, Kőszegi utcai tömbbelső

(Vas megye) Ró

2008 októberében régészeti szakfelügyeletet láttunk el a tömbbelső területén távhővezeték kiváltásához kapcsolódó földmunkáknál.

Az L-alakú árok átlagosan 170–180 cm mély a mai felszíntől számítva. Több helyen a hajdan itt állt házak pinéalapozásai elpusztítottak minden régészeti fontos réteget. Két szakaszon azonban szigetszerűen megmaradtak római jelenségek. A kiásott árok ezeket a jelenségeket csak érintette, nem bolygatta.

Munkatársak: Szilasi Attila Botond, Vágusz Milán régésztechnikusok.

SOSZTARITS OTTÓ

422. Szombathely, Mártírok tere

(Vas megye) Ró

2008. november 6-án régészeti szakfelügyeletet tartottunk a téren, ahol kb. 20 m hosszan és kb. 3 m mélyen szennyvízcsövet cseréltek. Kierkezésünkkor a közműárok teljes egészét kimarkolták és nagy része már betemetésre került, a fennmaradó nyitott részen pedig támfalat erősítették fel. Azon a kevés helyen, ahol a profil még látszott, régészeti jelenségeket tudtunk dokumentálni. Több helyen római kori törmelékes rétegeket, terrazzopadlót, beásásokat és falcsonkot láttunk. A rétegekből – a csatári köves, habarcsos törmeléken kívül – leginkább jellegtelen római kori szürke oldaltöredékeket tudtunk gyűjteni.

Munkatárs: Szilasi Attila Botond régésztechnikus.

SOSZTARITS OTTÓ

423. Szombathely, Minerva lakópark

(Vas megye) B

2008. szeptember 17–19. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a területen (Hrsz.: 15811), mely Szombathely ÉK-i részén, a Minerva lakópark középső területén a Savaria Center mögötti területen található. A korábbi feltárásokból már ismert települések további jelenségeit kerestük. Összesen 240 m²-t kutattunk; a humusz átlag vastagsága 40–45 cm, az altalaj sárga agyagos volt.